

Wstęp

Niezależnie od dyskusji dotyczących zasadności mówienia o „zwrocie archiwalnym” w polskim literaturoznawstwie, archiwum zajmowało i będzie zajmować centralne miejsce w pracy edytora. Archiwum rozumiane dosłownie: jako miejsce przechowywania dokumentów, a nie – rezerwuuar pamięci^{*}. Przyjęta w prezentowanych artykułach metoda naukowego wnioskowania w odniesieniu do materiałów źródłowych motywowana jest więc podwójnie: oczywistym dla edytora gestem sięgnięcia do podstawy źródłowej tekstu oraz chęcią odświeżenia dyskursu i korpusu tekstów. Przy czym autorów rozpraw i szkiców publikowanych w nowym numerze „Sztuki Edycji” interesują źródła nieznane lub mniej znane, marginesy, obrzeża tego, co już zbadano i czemu nadaje się wartość, oraz tego, co niezgłębione, a – być może – i o mniejszym potencjale. Analizowane i prezentowane teksty sytuują się **poza**: historią literatury, edytorską praktyką oraz żywą recepcją. Zamieszczone w numerze artykuły zostały zatem poświęcone takim problemom badawczym, jak: utwory zapomniane, nieukończone czy niekanoniczne, dzieła wymagające *editio restituta*, przerwane cykle literackie, wpływ cenzury na ostateczną wersję tekstu.

Niejasności i niedopowiedzenia związane z powstaniem i dziejami edytorskimi poszczególnych tekstów sprowokowały badaczy do sformułowania różnego typu pytań: od pytań edytorskich, przez pytania metodologiczne, aż po pytania historycznoliterackie. Autorzy podjęli także próbę wskazania, jak wiele dzieł, słusznie bądź niesłusznie – to pytanie do Czytelników – nadal pozostaje „poza historią literatury”.

Prezentowany numer „Sztuki Edycji” został podzielony na dwie zasadnicze części: rozprawy i artykuły przeglądowe oraz opracowania poszczególnych tekstów. W części pierwszej, obok rozważań dotyczących utworów literackich powstałych w XIX wieku,

^{*} O „zwrocie archiwalnym” zob. D. Ulicka, *Zwrot archiwalny (jak ja go widzę)*, „Teksty Drugie” 2010, nr 1/2, s. 159–164; H. Markowska-Fulara, „Zwrot archiwalny” w literaturoznawstwie polskim, w: *Filozofia filologii*, pod red. A. Hellicha et al., Warszawa 2019, s. 243–253; E. Wichrowska, *Badacz w archiwum i archiwum badacza. Paradoks archiwalny*, „Pamiętnik Literacki” 2021, z. 2, s. 289–299.

Wstęp

o których piszą Piotr Bordzół (*Z niedrukowanych materiałów rękopiśmiennych Bolesława Prusa – trzy fragmenty opowiadania o Antosiu i Józii*), Barbara Góra (*Od „Notatki o Nieświeżu” do „Wędrówek po moich niegdyś okolicach”. Nieśwież w twórczości Władysława Syrokomli*) i Joanna Zajkowska (*Niepalne rękopisy – o „niefortunnym” debiucie poetyckim Wiktora Gomulickiego*), zamieszczono refleksje na temat tekstów dwudziestowiecznych: Wiktora Gardockiego (*Wyzwolenie obozu koncentracyjnego Bergen-Belsen (1945). Relacje świadków*), Anny Wiśniewskiej-Grabarczyk (*Archiwalia „pionierskiego” okresu powojennej cenzury. Literatura w poufnych biuletynach urzędu cenzury (1945–1951)*), Katarzyny Smyczek (*Szopka satyryczna „Kontrabanda” (1958) – próba rekonstrukcji treści*) oraz Heleny Chwiedosik (*Jerzego Ficowskiego problemy z cenzurą na przykładzie edycji i recepcji cyklu poetyckiego „Odczytanie popiołów”*).

W części drugiej znalazły się opracowania tekstów, które chronologicznie sytuują się w pierwszej połowie XX wieku – autorstwa Jadwigi Goniewicz (*„Dęby” – nieukończony poemat Adolfa Dygasińskiego*) i Beaty Dorosz (*„Pan Tadeusz” według ucznia Leszka Serafinowicza*) – oraz powstałych w latach drugiej wojny światowej, których autorkami są Magdalena Budnik (*Ucieczka Słonimskich w 1939 roku: nieznanymi dziennikami Janiny Konarskiej*) i Ewa Głębińska (*„Myśli o państwie” i „Kilka myśli, co nienowe”. Zagadki okupacyjnej publicystyki Marii Dąbrowskiej*).

Tom uzupełniają esej Feliksa Tomaszewskiego o *Pamiętniku wiejskiego proboszcza Georges’a Bernanosa*, dwie recenzje pióra Marka Kochanowskiego (felietony Piotra Choynowskiego z lat 1928–1929) i Joanny Godlewskiej (korespondencja Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów z Jerzym Lisowskim z lat 1947–1979) oraz polemika Adriana Uljasza z artykułem Elżbiety Zarych wydrukowanym na łamach pierwszego numeru „Sztuki Edycji” za 2020 rok poświęconego „edytorskim przestrzeniom tekstu i obrazu”.

*Kamila Budrowska
Wiktor Gardocki
Katarzyna Kościwicz*